

BOEKBESPREKINGEN

BOEKEN VOOR EEN JARIGE

Johan Decavele (red.), *Hugo Claus 65*, Gent, 1994, 125 p.

Johan Thielemans, *Het Paard Begeerte. Aspecten van het toneel van Hugo Claus*, Amsterdam, Theater Instituut Nederland, 1994, 94 p.

De vijftenzestigste verjaardag van Hugo Claus (°1929) is zeker niet onopgemerkt voorbijgegaan: hiervan getuigen de reeks activiteiten, lezingen, gespreksavonden, tentoonstellingen e.d. die in het kader hiervan werden georganiseerd. Zouden we bij deze overdaad misschien dreigen te vergeten waar het eigenlijk om gaat - de auteur en zijn werk -, beide publikaties die hier worden besproken vormen een uitstekend tegengewicht.

Hugo Claus 65 werd, onder redactie van stadsarchivaris Johan Decavele, uitgegeven door het stadsbestuur van Gent en via een aantal bijdragen van deskundigen wordt hierin geprobeerd een beknopt, maar niettemin haarscherp beeld te geven van de erg veelzijdige kunstenaar die Claus toch is.

Na een korte tekst van Claus over Gent volgt een erg bevattelijke biografische schets door Jef Van Gool, die er in een beperkte ruimte in slaagt het leven en het werk van Claus in al zijn facetten te belichten, alsook het perfect te plaatsen in zijn maatschappelijke context (de talrijke reizen, het verblijf in Parijs, de artistieke contacten met o.a. Cobra en de Vijftigers).

In zijn bijdrage over de poëzie van Claus heeft Dirk De Geest het terecht over de verwondering die de lectuur van zijn gedichten bij de geïnteresseerde wekt: dit vanaf *De Kleine Reeks*, waarmee hij in 1947 debuteerde, via de experimentele *Oostakkerse gedichten* (1955), het verhalende *Het teken van de hamster* (1963) tot meer recent *Alibi* en *Sporen*.

Freddy De Vree dan weer blijft stilstaan bij de belangrijkste van zijn romans, o.a. *Het jaar van de kreeft*, *De verwondering*, *De hondsdagen* en natuurlijk *Het verdriet van België*.

Het toneel van Claus staat centraal in het artikel van Jaak Van Schoor, die zich concentreert op drie facetten hiervan: de rol van Claus als doorbreker van taboes

(o.a. in *Een bruid in de morgen*, *De dans van de reiger* en het onvermijdelijke *Masscheroen*), zijn specifiek taalgebruik, dat tot een poëtische meerwaarde leidt (*Vrijdag*) en de aan de film ontleende procédés die hij bij de structuur van zijn werk gebruikt (*Tand om tand*, *Blindeman*).

Uitermate boeiend, maar in deze context tamelijk gespecialiseerd, is het essay van Freddy Decreus over de manier waarop Claus omgaat met de oudheid en in zijn werk zowel elementen uit de vegetatiemythen, de Griekse theogonie, het christendom en de inzichten van Freud verwerkt. Indringend in dit opzicht zijn prof. Decreus' analyse van *Omtrent Deedee* (bewerkt tot het toneelstuk *Interieur* en de film *Het Sacrament*) en de Senecaanse tragedies *Thyestes*, *Oedipus* en *Phaedra*.

Na "Hugo Claus in/en de prijzen" van Frans Heymans, volgt tot slot een indrukwekkende bibliografie van het afzonderlijk verschenen werk van Claus tot 1994 (de roman *Belladonna* werd nog niet opgenomen) van de hand van Gert Jan Hemmink. Wat deze opsomming een uitzonderlijke waarde geeft, is dat ook de soms in erg beperkte oplage gedrukte dichtbundels en de vertalingen van zijn werk zijn vermeld.

Hugo Claus 65 is niet alleen interessant om te lezen, maar ook gewoon mooi om in te bladeren. Wat inderdaad opvalt is de meer dan geslaagde keuze van de foto's, zoals daar zijn de fotografisch vaak erg knappe portretten van zowel de jonge als de oudere Claus, en de foto's die ons een beeld geven van het artistieke milieu waarin de auteur vertoefde. Alleen is het jammer dat, behalve in de biografische schets van Van Gool, geen aandacht wordt besteed aan het werk van Claus als beeldend kunstenaar en als regisseur-cineast en dat ook de receptie van zijn werk onbesproken wordt gelaten.

In *Het Paard Begeerte*, geschreven op vraag van het Theater Instituut Nederland, wijst Johan Thielemans op de thematische coherentie die aan de oorspronkelijke toneelstukken van Hugo Claus ten grondslag ligt.

De begeerte - de titel van het boek is een zinsnede uit een gedicht van Claus en ermee wordt de vrouw bedoeld - is dit centrale thema. Wordt het door Claus al in de eenakter *De getuigen* (1952) aangesneden, daarna zal hij het nooit meer loslaten. In onze westers, joods-christelijke cultuur wekt de begeerte vooral angst en agressie op. De onvoldane man, die ertoe gedwongen wordt zijn begeerte onder controle te houden, wordt aangetrokken door de vrouw, die hoer is ofwel heilige, maagd of gevallen vrouw. Of gaat het hier misschien om een tegenstelling tussen man en vrouw - zo is Claus later beginnen te geloven - die inherent is aan het menselijke

bestaan, die teruggaat tot de vroegste mythologie ?

In *Het schommelpaard* - titel van het volgende hoofdstuk én van een stuk van Claus, bijna dertig jaar jonger dan *De getuigen*, is de vrouw nog steeds even onbereikbaar; ook in een aantal burgerlijke komedies als *De dans van de reiger* en het absurde *Blauw Blauw* is dit zo. In deze stelt Claus de hypocrisie van de burgerij aan de kaak, die echte liefde onmogelijk maakt. Zoals steeds bij Claus komt zowel tussen de personages onderling als binnen eenzelfde personage, het verhevene in botsing met het banale. Taal en manier van spreken van diegenen die aan hun omgeving willen ontsnappen zijn vaak poëtisch en houden op die manier een aanklacht tegen de leugen van alledag in. (cf. ook *Onder de torens*)

Technisch toonde Claus zich al van bij de aanvang - hij onderging eerst de invloed van Amerikanen als Tennessee Williams, later die van Artaud - erg knap. Zo maakte hij vaak gebruik van sprongen in de tijd (*Jessica!*) en verrassende wendingen aan het slot (*Suiker; Blindeman*, waarin geen katharsis volgt). De moraal blijft echter dezelfde: een verzoening tussen man en vrouw komt slechts uitzonderlijk tot stand.

“Arm Vlaanderen” geeft Thielemans als titel aan het hoofdstuk waarin hij *Een bruid in de morgen, Suiker, Vrijdag* en *Interieur* bespreekt. Deze stukken, waarin Claus zijn gespannen verhouding tot Vlaanderen analyseert, werden niet toevallig allemaal in Nederland gecreëerd: zelden heeft Claus de problematiek van de begeerte zo scherp gesteld. Het katholicisme en de burgerlijke moraal, die de lust aan banden proberen te leggen binnen de structuur van het gezin, schieten te kort; dit belet echter niet dat de enkeling, die zijn diepste drijfveren wil volgen, voor een verscheurende keuze staat.

Achteraan vinden we nog een opvoeringsgeschiedenis (waarbij ook de vertalingen en de bewerkingen zijn opgenomen), een bibliografie van zijn dramatisch oeuvre (met hierin enkele niet uitgegeven teksten), alsook een selectie uit de secundaire literatuur.

Het is de verdienste van de auteur dat hij een zeer vlot leesbaar werk heeft geschreven dat, zeker wat de analyses van de stukken betreft, een breed en ook jong publiek kan aanspreken, terwijl hij tegelijk heel wat materiaal aanreikt, dat in verdere studies kan worden uitgediept.

Hugo Claus 65 en *Het Paard Begeerte* zijn, elk op hun terrein, zeker de moeite waard; twee studies kortom, die ons zo naar een tekst van Claus doen grijpen of zinnen geven om naar een voorstelling te gaan, en daarom is het toch te doen.